kun, hvis hver af parterne kan anlægge eller kræve, at der anlægges en sag vedrørende realiteten, endog ved en anden kategori af domstole, hvorunder ethvert fællesskabsretligt spørgsmål, som er afgjort foreløbigt under den summarisk behandlede sag, kan tages op til fornyet prøvelse og kan forelægges Domstolen i medfør af artikel 177.

2. Traktatens bestemmelser og gennemførelsesbestemmelserne hertil vedrørendeij arbejdskraftens frie bevægelighed kan ikke bringes i anvendelse i situationer, som ikke har nogen som helst tilknytning til de forhold, fællesskabsretten gælder for.

Heraf følger, at fællesskabsretten ikke er til hinder for, at en medlemsstat afslår at lade et af de i artikel 10 i forordning nr. 1612/68 omhandlede familiemedlemmer til en arbejdstager, som er beskæftiget på medlemsstatens område, og som på intet tidspunkt har gjort brug af retten til fri bevægelighed inden for Fællesskabet, indrejse eller tage ophold på sit område, når arbejdstageren er statsborger i medlemsstaten og familiemedlemmet er statsborger i et tredjeland.

I de forenede sager 35 og 36/82

angående anmodninger, som Nederlandenes Hoge Raad i medfør af EØF-traktatens artikel 177 har indgivet til Domstolen for i de for nævnte ret verserende sager om foreløbige forholdsregler

ELESTINA ESSELINA CHRISTINA MORSON

mod

1) DEN NEDERLANDSKE STAT,

2) CHEFEN FOR DET LOKALE POLITI I UDLÆNDINGELOVENS FORSTAND,

og

SEWRADJIE JHANJAN

mod

DEN NEDERLANDSKE STAT

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af traktatens artikel 177, stk. 3, og af artikel 10 i Rådets forordning nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467),

har

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten J. Mertens de Wilmars, afdelingsformændene A. O'Keeffe og U. Everling, dommerne P. Pescatore, Mackenzie Stuart, G. Bosco og. T. Koopmans,

generaladvokat: Sir Gordon Slynn
justitssekretær: ekspeditionssekretær H. A. Rühl

afsagt følgende

DOM

Sagsfremstilling

De faktiske omstændigheder og retsforhandlingernes forløb samt de indlæg, der er indgivet i medfør af artikel 20 i protokollen vedrørende statutten for EØF-Domstolen, kan sammenfattes således:

I — Faktiske omstændigheder og skriftveksling

1. Sagsøgerne i sagerne for den nationale domstol, fru Morson og fru Jhanjan, som er surinamske statsborgere, havde indgivet anmodninger om opholdstilladelse i Nederlandene med henblik på at tage ophold hos henholdsvis en datter og en søn, som var nederlandske statsborgere, og som forsørgede dem. Anmodningerne blev afslået af statssekretæren for justitsforhold (Staatssecretaris van Justitie), hvorefter ansøgerne indgav begæring om fornyet prøvelse.

I henhold til artikel 32 i den nederlandske udlændingelov (»Vreemdelingenwet«) har begæring om fornyet prøvelse af udvisningsbeslutningen som hovedregel opsættende virkning. Statsse-

kretæren for justitsforhold kan imidlertid nægte at tillægge begæringen opsættende virkning, og i så fald kan der for de ordinære domstole, her præsidenten for Arrondissementsrechtbank, indgives begæring om foreløbige forholdsregler som reguleret i artiklerne 289-297 i den nederlandske civilproceslov (»Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering«). I civilproceslovens artikel 292 bestemmes det, at »foreløbigt eksigible afgørelser ikke foregriber afgørelsen af hovedsagen«.

Dette retsmiddel benyttede sagsøgerne sig af, ved under en sag om foreløbige forholdsregler at kræve nedlagt forbud mod, at den nederlandske stat udviste dem, i hvert fald indtil der i højeste instans var truffet afgørelse i de administrative sager, og indtil De europæiske Fællesskabers Domstol havde besvaret en række præjudicielle spørgsmål.

Til støtte for påstandene blev det gjort gældende, at afslagene på ansøgningerne om opholdstilladelse var i strid med artikel 10 i Rådets forordning nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467) og i strid med forbudet mod forskelsbehandling i traktatens artikel 7. Ifølge artikel 10, stk. 1, i forordning nr. 1612/68 har visse af en arbejdstagers familiemedlemmer, herunder slægtninge i opadstigende linje, der forsørges af arbejdstageren, »uanset nationalitet ret til at tage bopæl hos en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat og er beskæftiget på en anden medlemsstats område«.

Efter at Arrondissementsrechtbank's præsident havde truffet afgørelse om ikke at tage begæringerne til følge, og afgørelserne var blevet stadfæstet af Gerechtshof, indgav sagsøgerne kassationsanke for Hoge Raad. Ved domme af 15. januar 1982 udsatte Hoge Raad sagerne og forelagde i medfør af traktatens artikel 177 Domstolen følgende spørgsmål, der er de samme i de to sager:

»1. Har Hoge Raad — i en sag om foreløbige forholdsregler — i henhold til artikel 177, stk. 3, i traktaten om oprettelse af Det europæiske økonomiske Fællesskab pligt til, såfremt der under en kassationsanke rejses et fortolkningsspørgsmål som omhandlet i artiklens stk. 1, at henvende sig til Domstolen for at opnå en præjudiciel afgørelse, når det tages i betragtning, at en afgørelse fra Hoge Raad, som træffes i en sag om foreløbige forholdsregler, ikke er bindende for en ret, for hvilken tvisten derefter indbringes under en almindelig domssag? Såfremt dette spørgsmål ikke generelt kan besvares benægtende eller bekræftende, af hvilke omstændigheder afhænger det da, om der skal antages at bestå en sådan forpligtelse?

2. Er artikel 10 i Rådets forordning nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet, eventuelt sammenholdt med andre fællesskabsretlige bestemmelser, til hinder for, at en medlemsstat ikke lader et af de i forordningens artikel 10, stk. 1, omhandlede familiemedlemmer til en arbejdstager, der er beskæftiget på medlemsstatens område, indrejse for dér at tage bopæl hos arbejdstageren,

når denne er statsborger i den stat, hvori han er beskæftiget, og det pågældende familiemedlem er statsborger i et andet land?«

2. Forelæggelsesdommene er registreret på Domstolens justitskontor den 21. januar 1982.

Ved kendelse af 17. februar 1982 har Domstolen besluttet at forene sagerne med henblik på restsforhandlingerne og domsafsigelsen.

I medfør af artikel 20 i protokollen vedrørende statutten for EØF-Domstolen er der indgivet skriftlige indlæg af den nederlandske regering ved F. Italianer, for udenrigsministeriet, af den britiske regering ved J. D. Howes, Treasury Solicitor's Department, og af Kommissionen for De europæiske Fællesskaber ved juridisk konsulent J. Amphoux, som befuldmægtiget, bistået af advokat F. Herbert, Bruxelles.

Sagsøgerne, fru Morson og fru Jhanjan, har alene henvist til en artikel af K. J. Mortelmans med titlen »Omgekeerde Discriminatie in het Gemeenschapsrecht« [omvendt forskelsbehandling i fællesskabsretten] (Sociaal Economische Wetgeving 1979, nr. 10/11, s. 654 ff), som de har erklæret at henholde sig til.

Domstolen har på grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse.

II — Skriftlige indlæg

Spørgsmål 1

1. *Den nederlandske regering og den britiske regering har* anført, at det første spørgsmål bør besvares benægtende. De to regeringer har i denne forbindelse henvist til Domstolens dom af 24. maj 1977 (Hoffmann-La Roche mod Centrafarm, sag 107/76, Sml. 1977, s. 957), hvori det statueredes, at

»EØF-traktatens artikel 177, stk. 3, skal fortolkes således, at en national ret ikke har pligt til at forelægge et i denne artikel omhandlet fortolknings- eller gyldighedsspørgsmål for Domstolen, når spørgsmålet opstår under en sag om foreløbige retsmidler (»einstweilige Verfügung«), selv om den afgørelse, som skal træffes under denne sag, ikke længere kan indbringes for en højere ret, men forudsat at hver af sagens parter kan anlægge eller kræve anlagt en retssag vedrørende realiteten, hvor det under den summariske sag foreløbigt afgjorte spørgsmål kan efterprøves og forelægges i henhold til artikel 177.«

Den nederlandske regering har redegjort for, at den ret, der skal afgøre, om statssekretæren kunne afslå en ansøgning om opholdstilladelse, i sidste instans er Raad van State, mens der i anledning af afslaget på at tillægge anmodningen om fornyet prøvelse opsættende virkning kan fremsættes begæring om foreløbige forholdsregler for en ordinær domstol. Sagen om foreløbige forholdsregler (»kort geding«) er summarisk og uformel, og dens væsentligste kendetegn er, at rettens afgørelse er foreløbig, dvs. at sagen ikke tager sigte på en endelig afgørelse af tvisten.

Den ret, der afgør sagen om foreløbige forholdsregler, tager normalt hensyn til, om sagsøgeren må antages at få medhold, når hovedsagen indbringes for Raad van State. Den sag om foreløbige forholdsregler, som føres i anledning af afslaget på at tillægge en anmodning om fornyet prøvelse eller en indbringelse af sagen for Raad van State opsættende virkning, har nær forbindelse med resultatet af den parallelle sag, som samtidig føres i anledning af afslaget på at meddele opholdstilladelse. Selv om der således rent formelt må sondres mellem sagen om de foreløbige forholdsregler og hovedsagen, er der materielt set en sådan sammenhæng mellem dem, at det — for så vidt angår fortolkningen af de relevante fællesskabsretlige regler — må lægges til grund, at der er tale om ét og samme retsmiddel.

Specielt kan de fællesskabsretlige spørgsmål, som foreløbigt er afgjort under den summariske sag, tages op til fornyet behandling i hovedsagen og forelægges i medfør af artikel 177. Raad van State vil i denne forbindelse være forpligtet til at stille et præjudicielt spørgsmål, hvis der opstår tvivl om fortolkningen af en fællesskabsretlig bestemmelse.

Afslutningsvis har den nederlandske regering anført, at den nationale domstol, som i højeste instans skal afgøre sagerne om de foreløbige forholdsregler, ikke har pligt til at forelægge et præjudicielt spørgsmål, idet de fællesskabsretlige fortolkningsspørgsmål i alle tilfælde tillige vil opstå under hovedsagens behandling.

2. *Kommissionen* har anført, at det første spørgsmål kræver en nuanceret besvarelse på baggrund af dommen i Hoffmann-La Roche/Centrafarm-sagen, hvor Domstolen lagde afgørende vægt på, om »der, enten i alle tilfælde eller på begæring af den tabende part, skal indledes en ordinær sag om realiteten, hvor det vil være muligt at efterprøve ethvert af de retsspørgsmål, som er afgjort foreløbigt under den summariske sag« (præmis 5).

I denne forbindelse har Kommissionen anført, at der ifølge den nederlandske udlændingelovgivning findes to retsmidler mod afslag på ansøgning om opholdstilladelse, nemlig anmodning om fornyet prøvelse og indbringelse for forvaltningsdomstolen. I det her foreliggende tilfælde er det første retsmiddel anvendt.

Om det anvendte retsmiddel har Kommissionen videre anført, at udlændingelovgivningen, såfremt ansøgeren ikke får medhold i sin administrative sag, giver mulighed for, at sagen indbringes for Raad van State. Hvis afslaget er meddelt i overensstemmelse med udlændningenævnets indstilling, gælder dette dog kun, hvis udlændingen — når der ikke er tale om en EF-udlænding, som er mere fordelagtigt stillet — har haft fast ophold i Nederlandene i ét år på det tidspunkt, afgørelsen træffes. Har han ikke det, kan sagen ikke indbringes for Raad van State. I de her foreliggende sager er betingelserne for at indbringe sagen for Raad van State opfyldt.

Der ville bestå en forelæggelsespligt, hvis det pågældende familiemedlem — som ikke har de fordele, der er forbeholdt EF-udlændinge — ikke havde mulighed for at indbringe sagen som nævnt, og det samme ville være tilfældet, hvis sagen om de foreløbige forholdsregler angik en ret, som fulgte af fællesskabsretten, og som ville blive ubodeligt krænket, hvis der ikke blev givet sagsøgeren medhold i sagen om de foreløbige forholdsregler.

Dette ville f.eks. være tilfældet, hvis en udvisning blev gennemført straks, således at der ikke kunne gøres brug af prøvelsesadgangen i medfør af artiklerne 8 og 9 i Rådets direktiv 64/221 af 25. februar 1964 om samordning af de særlige foranstaltninger, som gælder for udlændinge med hensyn til rejse og ophold, og som er begrundet i hensynet til den offentlige orden, sikkerhed og sundhed (EFT 1963-1964, s. 109).

Kommissionen har derfor foreslået, at det første spørgsmål besvares som følger:

»EØF-traktatens artikel 177, stk. 3, skal fortolkes således, at en national ret, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres, dog ikke har pligt til at forelægge Domstolen et spørgsmål om fortolkningen og gyldigheden af fællesskabsretten i artiklens forstand, når spørgsmålet rejses i en sag om foreløbige forholdsregler; dette forudsætter, at det godtgøres, at hver af parterne kan anlægge en almindelig domssag eller kan kræve, at der indledes en sådan sag, hvori det spørgsmål, der foreløbigt er taget stilling til under den summariske procedure, kan tages op til fornyet prøvelse og forelægges for Domstolen i medfør af artikel 177.«

Spørgsmål 2

1. *Den nederlandske regering og den britiske regering* har anført, at fællesskabsretten i situationer som de foreliggende ikke giver ret til indrejse eller til at tage ophold på nederlandsk område.

Den nederlandske regering har nærmere anført, at traktatens artikel 48 ikke er til hinder for, at de nationale lovgivninger om udlændinges indrejse og ophold er forskellige. Sådanne forskelle skulle i givet fald fjernes ved hjælp af direktivet eller forordninger med hjemmel i traktatens artikel 100, evt. artikel 235. Så længe der ikke er foretaget en harmonisering, kan medlemsstaterne i princippet frit fastlægge indholdet af deres udlændingelovgivning med følgende begrænsninger:

For EF-statsborgere, der som arbejdstagere flytter inden for Fællesskabet for at gøre brug af deres ret til at have erhvervsmæssig beskæftigelse andetsteds i Fællesskabet, gælder der særlige fællesskabsretlige bestemmelser, som har forrang for de almindelige bestemmelser i de enkelte landes udlændingelovgivning. Fællesskabsbestemmelserne omfatter dog kun de statsborgere i medlemsstaterne, som har lønnet beskæftigelse eller udøver selvstændig erhvervsvirksomhed, og som med henblik herpå begiver sig fra én medlemsstat til en anden. Så længe der ikke foreligger en grænseoverskridelse inden for Fællesskabet, gælder de enkelte landes retsregler om udlændinges indrejse og ophold fuldt ud. For så vidt kan eventuelle forskelle i retsstillingen for statsborgere i de forskellige medlemsstater ikke betragtes som en forskelsbehandling eller som en omvendt forskelsbehandling.

Den nederlandske regering har tilføjet, at artikel 10 i forordning nr. 1612/68 kun angår det forhold, at der tages bopæl i en anden medlemsstat end den, hvori arbejdstageren har statsborgerskab. Den bedre retsstilling, andre medlemsstaters statsborgere har, er en rent faktisk konsekvens af, at de er flyttet fra én

medlemsstat til en anden. I disse sager foreligger denne situation ikke, hvilket adskiller dem fra Knoors-sagen (dom af 7. 2. 1979, sag 115/78, Sml. 1979, s. 399) og Broekmeulen-sagen (dom af 6. 10. 1981, sag 246/80, endnu utrykt), som angik EF-statsborgere, der opfyldte betingelserne for, at fællesskabsretten fandt anvendelse på dem.

Den britiske regering har tilføjet, at traktatens artikler 48 ff og gennemførelsesbestemmelserne dertil kun tager sigte på at fremme og lette arbejdskraftens frie bevægelighed mellem Fællesskabets medlemsstater. Specielt har forordning nr. 1612/68 til formål at sikre, at personer, som har gjort brug af retten til at tage lønnet beskæftigelse på en anden medlemsstats område, stilles lige med statsborgere i den stat, hvor de førstnævnte arbejdstagere har taget beskæftigelse. Dette fremgår bl.a. af forordningens artikel 10, som giver en række familiemedlemmer »ret til at tage bopæl hos en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat og er beskæftiget på en anden medlemsstats område«.

Tanken bag bestemmelserne er, at arbejdstageren kun vil kunne udøve sin ret til fri bevægelighed, hvis hans familie kan flytte med. Hvis arbejdstageren imidlertid forbliver i sit hjemland, falder situationen uden for fællesskabsrettens område.

Den britiske regering har tilføjet, at traktatens artikel 7 ikke kan påberåbes i disse sager, idet sagsforholdene falder uden for traktatens anvendelsesområde. Under alle omstændigheder kan det forhold, at en nederlandsk statsborger har beskæftigelse i Nederlandene, ikke sammenlignes med, at en statsborger i en medlemsstat har gjort brug af sin ret til fri bevægelighed ifølge traktaten. Af samme grund kan sagsøgerne ikke påberåbe sig Domstolens dom i Knoors-sagen, som — i modsætning til den her foreliggende sag — angik retten til fri bevægelighed og etableringsretten.

2. *Kommissionen* har i første række behandlet spørgsmålet om den »omvendte« forskelsbehandling. Den har anført, at Domstolens praksis på dette område hviler på følgende principper:

a) Den frie bevægelighed for personer, som må betragtes som et grundlæggende element i fællesskabsretten, kan ikke gennemføres fuldt ud, hvis en medlemsstat kan hindre, at fællesskabsrettens bestemmelser finder anvendelse på statsborgere, som har gjort brug af de eksisterende muligheder med hensyn til fri bevægelighed.

b) En medlemsstat kan imidlertid lovligt forhindre, at dens egne statsborgere forsøger at misbruge bestemmelserne for at unddrage sig, at de nationale bestemmelser bringes i anvendelse.

c) Inden for anvendelsesområdet for nærmere bestemte artikler i traktaten kan det kun fastslås, at der eventuelt foreligger en forskelsbehandling, og hvilket omfang forskelsbehandlingen eventuelt har, for så vidt artiklerne indeholder en konkretisering af det generelle forbud i traktatens artikel 7.

d) Fællesskabsbestemmelserne finder imidlertid ikke anvendelse på rent interne forhold i medlemsstaterne. De finder heller ikke anvendelse, når der overhovedet ikke består en sammenhæng med forhold, der er omfattet af fællesskabsretten.

På grundlag af de nævnte principper er det Kommissionens opfattelse, at bestemmelsen i artikel 10, stk. 1, i forordning nr. 1612/68 må anvendes på arbejdstagere, uanset om de er statsborgere i en anden medlemsstat, eller om de er statsborgere i den pågældende medlemsstat. En medlemsstat kan således ikke afslå at give familiemedlemmer til en arbejdstager, som har beskæftigelse på statens område, tilladelse til indrejse for at tage bopæl hos arbejdstageren, og dette må gælde, selv om arbejdstageren er statsborger i den stat, hvor han har beskæftigelse, når blot det pågældende familiemedlem er statsborger i en anden stat.

Denne beskrivelse af retstilstanden må imidlertid præciseres i den retning, at forbudet mod forskelsbehandling kun gælder inden for det materielle og personelle anvendelsesområde for princippet om den frie bevægelighed for personer som afgrænset i traktatens artikel 48. Artikel 48 finder kun anvendelse på arbejdstagere, der af beskæftigelsesgrunde flytter fra én medlemsstat til en anden. Denne sondring, der beror på, at arbejdstageren »vandrer«, kan ganske vist medføre en forvridning i den forstand, at en nederlandsk statsborger, som har beskæftigelse i en anden medlemsstat, kan lade sin familie flytte med dertil og derefter — med familie — kan vende tilbage til Nederlandene for at søge eller have beskæftigelse dér. De heraf følgende problemer kan imidlertid kun løses i form af en generel ret til ophold, som knyttes til statsborgerskab i en EF-stat.

Sammenfattede har Kommissionen foreslået, at det andet spørgsmål besvares således:

»Artikel 10, stk. 1, i forordning nr. 1612/68 er til hinder for, at en medlemsstat afviser at lade de af bestemmelsen omfattede familiemedlemmer til en arbejdstager, som er statsborger i en medlemsstat — herunder også i den pågældende medlemsstat — tage ophold hos arbejdstageren på de vilkår, som foreskrives i bestemmelsen.

Artikel 10, stk. 1, finder imidlertid ikke anvendelse på rent interne forhold, f.eks. tilfælde, hvor arbejdstageren i hele sin erhvervsaktive periode kun har haft beskæftigelse i den pågældende medlemsstat.«

III — Mundtlig forhandling

I retsmødet den 15. september 1982 er der afgivet mundtlige indlæg og besvaret spørgsmål fra Domstolen af sagsøgerne i hovedsagen, fru Morson og fru Jhanjan, ved advokat B. R. Angad-Gaur, Haag, af den nederlandske regering ved J. W. de Zwaan, som befuldmægtiget, bistået af L. A. Geelhoed, som sagkyndig, og af Kommissionen for De europæiske Fællesskaber ved J. Amphoux, som befuldmægtiget, bistået af advokat F. Herbert, Bruxelles.

Generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 6. oktober 1982.

Præmisser

1 Ved domme af 15. januar 1982, indgået til Domstolen den 21. januar 1982, har Nederlandenes Hoge Raad i medfør af EØF-traktatens artikel 177 forelagt Domstolen to præjudicielle spørgsmål, der er de samme i de to forenede sager, vedrørende fortolkningen dels af traktatens artikel 177, stk. 3, dels af artikel 10 i Rådets forordning nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467).

2 Sagsøgerne i hovedsagen, fru Morson og fru Jhanjan, som er surinamske statsborgere, anmodede om tilladelse til at tage ophold i Nederlandene med henblik på at bosætte sig hos henholdsvis en datter og en søn; datteren og sønnen er nederlandske statsborgere og forsørger henholdsvis fru Morson og fru Jhanjan. Det fremgår af sagen, at sagsøgernes børn er beskæftiget som lønmodtagere i Nederlandene, men at de på intet tidspunkt har haft beskæftigelse i en anden medlemsstat. Statssekretæren for justitsforhold kunne ikke imødekomme anmodningerne, hvorefter fru Morson og fru Jhanjan indgav begæring om fornyet prøvelse for statssekretæren.

3 I henhold til den nederlandske fremmedlovgivning har begæringer om fornyet prøvelse som hovedregel opsættende virkning for så vidt angår udvisningsbeslutningen. Statssekretæren for justitsforhold kan imidlertid bestemme, at begæringen ikke skal have opsættende virkning, hvorefter spørgsmålet kan indbringes for de ordinære domstole ved en begæring om foreløbig forholdsregler. Reglerne om sådanne sager findes i artiklerne 289-297 i den nederlandske civilproceslov (»Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering«). I civilproceslovens artikel 292 bestemmes det, at »foreløbigt eksigible afgørelser ikke foregriber afgørelsen af hovedsagen«.

4 I det foreliggende tilfælde krævede fru Morson og fru Jhanjan under en sag om foreløbige forholdsregler nedlagt forbud mod, at den nederlandske stat udviste dem, i hvert fald indtil der i højeste instans var truffet afgørelse i den administrative sag. Til støtte for påstandene påberåbte de sig artikel 10, stk. 1, i den nævnte forordning nr. 1612/68, som giver visse af en arbejdstagers familiemedlemmer, herunder slægtninge i opadstigende linje, der forsørges af arbejdstageren, ret til at tage bopæl hos en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat og er beskæftiget på en anden medlemsstats

område. De påberåbte sig endvidere det forbud mod forskelsbehandling, som opstilles i traktatens artikler 7 og 48.

5 Hoge Raad, der som kassationsinstans behandler sagerne om de foreløbige forholdsregler, har fundet, at afgørelserne beror på en fortolkning af fællesskabsretlige bestemmelser, og har forelagt følgende præjudicielle spørgsmål:

»1. Har Hoge Raad — i en sag om foreløbige forholdsregler — i henhold til artikel 177, stk. 3, i traktaten om oprettelse af Det europæiske økonomiske Fællesskab pligt til, såfremt der under en kassationsanke rejses et fortolkningsspørgsmål som omhandlet i artiklens stk. 1, at henvende sig til Domstolen for at opnå en præjudiciel afgørelse, når det tages i betragtning, at en afgørelse fra Hoge Raad, som træffes i en sag om foreløbige forholdsregler, ikke er bindende for en ret, for hvilken tvisten derefter indbringes under en almindelig domssag? Såfremt dette spørgsmål ikke generelt kan besvares benægtende eller bekræftende, af hvilke omstændigheder afhænger det da, om der skal antages at bestå en sådan forpligtelse?

2. Er artikel 10 i Rådets forordning nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet, eventuelt sammenholdt med andre fællesskabsretlige bestemmelser, til hinder for, at en medlemsstat ikke lader et af de i forordningens artikel 10, stk. 1, omhandlede familiemedlemmer til en arbejdstager, der er beskæftiget på medlemsstatens område, indrejse for dér at tage bopæl hos arbejdstageren, når denne er statsborger i den stat, hvori han er beskæftiget, og det pågældende familiemedlem er statsborger i et andet land?

Spørgsmål 1

6 Det første præjudicielle spørgsmål går i det væsentlige ud på, om traktatens artikel 177, stk. 3, skal fortolkes således, at en national domstol, hvis afgørelser i henhold til national ret ikke kan appelleres, har pligt til at forelægge Domstolen et fortolkningsspørgsmål som omhandlet i artikel 177, stk. 1, når spørgsmålet rejses under en sag om foreløbige forholdsregler, og den afgø-

relse, der skal træffes, ikke er bindende for den retsinstans, for hvilken hovedsagen derefter indbringes, selv når sidstnævnte retsinstans hører til en anden kategori af domstole.

7 I medfør af artikel 177, stk. 2, kan en ret i en medlemsstat, for hvilken der rejses et fortolknings- eller gyldighedsspørgsmål som omhandlet i artikel 177, stk. 1, anmode Domstolen om en præjudiciel afgørelse af spørgsmålet, hvis den skønner, at en afgørelse heraf er nødvendig, før den afsiger sin dom. I henhold til artikel 177, stk. 3, er retten imidlertid pligtig at indbringe sagen for Domstolen, såfremt et sådant spørgsmål rejses for en national ret, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres.

8 Som Domstolen allerede har fastslået i dommen af 24. maj 1977 (Hoffmann-La Roche, sag 107/76, Sml., s. 957) har artikel 177 til formål at sikre, at fællesskabsretten fortolkes og anvendes ensartet i alle medlemsstaterne. Under denne synsvinkel har artikel 177, stk. 3, navnlig til formål at forhindre, at der i en medlemsstat udvikler sig en national retspraksis, som ikke er i overensstemmelse med fællesskabsretten. I forbindelse med summarisk behandlede og uopsættelige sager, som den her foreliggende, opfyldes de krav, der følger af denne målsætning, hvis der enten i alle tilfælde eller på begæring af den tabende part skal anlægges en almindelig domssag vedrørende realiteten, hvorunder ethvert fællesskabsretligt spørgsmål, som er afgjort foreløbigt under den summarisk behandlede sag, kan tages op til fornyet prøvelse.

9 Det særlige formål med bestemmelsen i artikel 177, stk. 3, tilgodeses derfor, når pligten til at forelægge Domstolen præjudicielle spørgsmål gælder i den sag, der angår realiteten, og dette må også gælde, selv når sidstnævnte sag behandles af en anden kategori af domstole end sagen om de foreløbige forholdsregler, forudsat at der er mulighed for at forelægge Domstolen fællesskabsretlige spørgsmål i medfør af artikel 177.

10 Det første spørgsmål, Hoge Raad har stillet, må derfor besvares med, at traktatens artikel 177, stk. 3, skal fortolkes således, at en national domstol,

hvis afgørelser i henhold til national ret ikke kan appelleres, ikke har pligt til at forelægge Domstolen et fortolkningsspørgsmål som omhandlet i artikel 177 stk. 1, når spørgsmålet rejses under en sag om foreløbige forholdsregler, og den afgørelse, der skal træffes, ikke er bindende for den retsinstans, for hvilken hovedsagen derefter indbringes. Dette gælder dog kun, hvis hver af parterne kan anlægge eller kræve, at der anlægges en sag vedrørende realiteten, endog ved en anden kategori af domstole, hvorunder ethvert fællesskabsretligt spørgsmål, som er afgjort foreløbigt under den summarisk behandlede sag, kan tages op til fornyet prøvelse og kan forelægges Domstolen i medfør af artikel 177.

Spørgsmål 2

11 Det andet spørgsmål går i det væsentlige ud på, om og i givet fald under hvilke omstændigheder fællesskabsretten er til hinder for, at en medlemsstat afslår at lade et af de i artikel 10 i forordning nr. 1612/68 omhandlede familiemedlemmer til en arbejdstager, som er beskæftiget på medlemsstatens område, indrejse eller tage ophold dér, når arbejdstageren er statsborger i den medlemsstat, hvori han er beskæftiget, og det pågældende familiemedlem er statsborger i et tredjeland.

12 I henhold til traktatens artikel 48 forudsætter arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet afskaffelse af enhver i nationaliteten begrundet forskelsbehandling af medlemsstaternes arbejdstagere. I henhold til artikel 10 i den nævnte rådsforordning nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet har nærmere bestemte familiemedlemmer til en arbejdstager, herunder slægtninge i opadstigende linje, der forsørges af arbejdstageren, »ret til at tage bopæl hos en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat og er beskæftiget på en anden medlemsstats område«.

13 Da ordlyden af den nævnte forordning ikke omfatter familiemedlemmer, der forsørges af en arbejdstager, som er statsborger i den medlemsstat, på hvis område han er beskæftiget, afhænger besvarelsen af det præjudicielle

spørgsmål af, om en ret til indrejse og ophold for sådanne familiemedlemmer kan udledes af bestemmelsernes kontekst og deres placering i det fællesskabsretlige system som helhed.

14 I denne henseende har sagsøgerne i hovedsagen påberåbt sig det princip om forbud mod forskelsbehandling på grundlag af nationalitet, som rent generelt opstilles i traktatens artikel 7, og som mere specielt har fundet udtryk i traktatens artikel 48.

15 Det er imidlertid klart, at de nævnte bestemmelser kun kan gøres gældende i det omfang, den konkrete situation er omfattet af fællesskabsretten, dvs. i denne sag bestemmelserne om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet. Dette fremgår ikke alene af artiklernes ordlyd, men er også i overensstemmelse med deres formål, som er at bidrage til at fjerne alle hindringer for oprettelse af et fælles marked, inden for hvilket medlemsstaternes statsborgere har mulighed for at bevæge sig frit på medlemsstaternes område med henblik på at udøve erhvervsmæssig virksomhed.

16 Heraf følger, at traktatens bestemmelser og gennemførelsesbestemmelserne hertil vedrørende arbejdskraftens frie bevægelighed ikke kan bringes i anvendelse i situationer, som ikke har nogen som helst tilknytning til de forhold, fællesskabsretten gælder for.

17 Dette må utvivlsomt gælde for arbejdstagere, som på intet tidspunkt har gjort brug af retten til fri bevægelighed inden for Fællesskabet.

18 Det andet spørgsmål, Hoge Raad har stillet, må derfor besvares med, at fællesskabsretten ikke er til hinder for, at en medlemsstat afslår at lade et af de i artikel 10 i Rådets forordning nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet omhandlede familiemedlemmer til en arbejdstager, som er beskæftiget på medlemsstatens område, og som på intet tidspunkt har gjort brug af retten til fri bevæge-

lighed inden for Fællesskabet, indrejse eller tage ophold på sit område, når arbejdstageren er statsborger i medlemsstaten, og familiemedlemmet er statsborger i et tredjeland.

Sagens omkostninger

19 De udgifter, der er afholdt af den nederlandske regering, af den britiske regering og af Kommissionen, der har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke godtgøres. Da sagens behandling i forhold til parterne i hovedsagen udgør et led i den sag, der verserer for den nationale domstol, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt den af Nederlandenes Hoge Raad ved domme af 15. januar 1982, for ret:

1. **Traktatens artikel 177, stk. 3, skal fortolkes således, at en national domstol, hvis afgørelser i henhold til national ret ikke kan appelleres, ikke har pligt til at forelægge Domstolen et fortolkningsspørgsmål som omhandlet i artikel 177, stk. 1, når spørgsmålet rejses under en sag om foreløbige retsmidler, og den afgørelse, der skal træffes, ikke er bindende for den retsinstans, for hvilken hovedsagen derefter indbringes. Dette gælder dog kun, hvis hver af parterne kan anlægge eller kræve, at der anlægges en sag vedrørende realiteten, endog ved en anden kategori af domstole, hvorunder ethvert fællesskabsretligt spørgsmål, som er afgjort foreløbigt under den summarisk behandlede sag, kan tages op til fornyet prøvelse og kan forelægges Domstolen i medfør af artikel 177.**

2. Fællesskabsretten er ikke til hinder for, at en medlemsstat afslår at lade et af de i artikel 10 i Rådets forordning nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet omhandlede familiemedlemmer til en arbejdstager, som er beskæftiget på medlemsstatens område, og som på intet tidspunkt har gjort brug af retten til fri bevægelighed inden for Fællesskabet, indrejse eller tage ophold på sit område, når arbejdstageren er statsborger i medlemsstaten, og familiemedlemmet er statsborger i et tredjeland.

Mertens de Wilmars O'Keeffe Everling

Pescatore Mackenzie Stuart Bosco Koopmans

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 27. oktober 1982.

Justitssekretæren
efter bemyndigelse

H. A. Rühl
Ekspeditionssekretær

J. Mertens de Wilmars
Præsident

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT SIR GORDON SLYNN FREMSAT DEN 6. OKTOBER 1982 [1]

Høje Domstol.

Den nederlandske højesteret, Hoge Raad, har i to sager, som er indbragt for den, forelagt Domstolen følgende spørgsmål i medfør af EØF-traktatens artikel 177:

»1. Har Hoge Raad — i en sag om foreløbige forholdsregler — i henhold til artikel 177, stk. 3, i traktaten ... pligt til, såfremt der under en kassationsanke rejses et fortolkningsspørgsmål som omhandlet i artiklens stk. 1, at henvende sig til Domstolen for at opnå en præjudiciel afgørelse, når det tages i betragtning, at en

1 — Oversat fra engelsk.